

THEORIE, PRACTIJK EN INFILTRATIE VAN BARTHIANISME

KERKELIJK LEVEN

Hoezeer de nieuwe Kerkorde van de Ned. Herv. Kerk gedragen wordt door de Barthiaanse grondgedachten, komt met name uit en in de „opheffing der richtingen“; en in het „oecumenisch perspectief“.

Wie zegt, dat Karl Barth de antithese niet kent, vergist zich diep. Hij heeft integendeel op de antithese heel zijn stelsel gebouwd.

Alleen maar: de antithese van Barth heeft met de tegenstelling die de Schrift leert, niets te maken, staat er zelfs lijnrecht tegenover.

In Genesis 3:15 geeft de Here wat de kerk vanouds genoemd heeft de „moederbelofte“, die heel het vers omvat: niet alleen de belofte van de komende Christus, maar ook van de weg, waarin Zijn komst mogelijk gemaakt en gewaarborgd wordt. Er zal vriendschap zijn tussen vrouwenzaad en slangenzaad; geen vermenging, geen verbroedering, geen synthese, gelijk aanstands geschieden zou, zo de Here niet tussen beide kwam, maar: vijandschap. En die vijandschap wordt door mensen noch tot stand gebracht, noch uitgedacht, maar door God gezet, als een daad, een continue daad van Zijn vrijmachtig, Goddelijk welbehagen; gezet, in de geschiedenis tot een beslissende, durende, inevitable factor gemaakt.

Als nu in het menselijke uitkomt het onderscheid tussen wie God dient en wie Hem niet dient, dan is dat de openbaring, de uitwerking van Gods zettende vijandschap. Dat is de antithese-gedachte, door Dr. Kuyper ons volk weer ingescherpt.

Deze door God gestelde antithese wordt door Karl Barth aan kant gezet. Hij is de vernietiger van de Schriftuurlijke antithese-gedachte, zoals die steeds door de kerk is beleden. Hij zegt: antithese is er wel. Maar ze is niet te vinden op de horizontale lijn, dat is in de verhouding van mens tot mens. Ze is echter wel te vinden op de verticale lijn, dat is in de verhouding van God en mens. Want er staat (Prediker 5:1): God is in de hemel en gij zijt op de aarde. Dat betekent, zo gaat hij voort: er is een volstrekte, lijn-rechte tegenstelling tussen God en mens, tussen Gods wereld en onze wereld. Gods wereld veroordeelt de onze. Wij kunnen nooit tot God komen. Omgekeerd kan God niet tot onze wereld ingaan, zodat Hij in onze wereld blijft. Een geprolongeerde, blijvend werken Gods in deze wereld, zodat dit werken is een constituerende factor in de historie van ons menselijke leven, is er niet. Onze wereld ligt in het boze: onder de zon is enkel zonde, vlees. Al onze verwachting moet zich strekken naar de vol-einding.

Zo wordt het begrijpelijk, dat er van een principiële scheiding onder mensen, een door God gezette en onderhouden antithese, aldus Barth geen sprake is. Hier beneden is de zonde. Allen staan tegenover God. Er is graadverschil, meer niet. Wezensverschil is in deze wereld niet te vinden.

Op dit nieuw-modernistisch grondvlak, waarop de leidinggevende middengroep in de Herv. Kerk zich geplaatst heeft, is de beginselstrijd vóór of tegen de Christus-der-Schriften, de strijd tussen handhavers en verwerpers van de Belijdenis, tussen orthodoxen en vrijzinnigen, een dwaasheid. Die strijd wordt eenvoudigweg afgelast. Incens schijnen alle vrijzinnigen orthodox geworden. In grotere gemeenten, die overwegend orthodox zijn, wordt thans „het gesprek“ geopend met vrijzinnige predikanten. En ze vallen zo mee. Tot verwondering ook van „positieve“ ouderlingen. Ziet U, als U maar praten gaat. Die vrijzinnigen zijn zo kwaad niet. Elkaar houden aan wat zwart op wit staat en voor geen tweërlei uitleg vatbaar is? O neen, met praten kun je de fijne puntjes laten voor wat ze zijn en vrolijk over de dingen heen huppelen. In de dagen van de Dordtse Synode — wat konden de Remonstranten vroom praten! Jawel. Als ze daar „het gesprek geopend hadden“ met even weinig wil van de zijde der Contra-Remonstranten om de waarheid Gods vast te houden — de 5 Artikelen tegen de Remonstranten waren nooit geschreven!

Vanzelf blijft Karl Barth niet staan bij de opheffing van tegenstellingen, zoals ze in de Hervormde Kerk gevonden worden. Ook de afsluiting van de ene kerkgroep tegenover de andere heeft geen recht van bestaan. Ja, de nivellerings-jacht drijft hem zóver, dat hij zelfs ontkent het principiële verschil tussen Christendom en heidendom — op zijn standpunt alleen maar consequent. Daar is, zegt hij, tussen christendom en heidendom onderscheid, zeer zeker. Maar toch niet meer dan tussen hoger en lager, berg en heuvel. Doch een tegenstelling van waarheid en leugen tussen die twee, van goed en kwaad? Ze bestaat niet. Christendom en heidendom liggen in precies hetzelfde zonde-vlak.

In dit spoor treedt nu de nieuwe kerkorde met haar „oecumenisch perspectief“. Ordinantie 20, 1 luidt: „De Nederlandse Hervormde Kerk zoekt in al haar geledingen bevestiging en versterking van het verband met andere Kerken en neemt in het bijzonder ook deel aan de oecumenische raad van Kerken in Nederland, aan de wereldraad van Kerken, alsmede aan de wereldbond van de gereformeerde Kerken“.

Prof. Haitjema zegt in zijn „Nederlands Hervormd

Kerkrecht“, dat deze Ordinantie „tweërlei graad van innigheid“ inhoudt: in de eerste plaats „een betrekking, die wortelt in het eenheidsverband met de Una Sancta zonder meer“. En in de tweede plaats een betrekking „van inniger aard, omdat het kerken geldt waarmede de Nederl. Hervormde Kerk door bijzondere banden van belijdenis of van geschiedenis is verbonden“.

Karl Barth kan over zijn Nederlandse discipelen tevreden zijn. Na de opheffing van de „richtingen“ in de Herv. Kerk is aan de orde de „hereniging“, zoals Prof. Haitjema schrijft, met „binnenlandse formaties van Kerken, die met ons (de N. H. Kerk) door belijdenis en geschiedenis wel op 't allernauwste verwantschap demonstreren“. En dat betreft dan allereerst „de kerken, die geboren zijn uit de afscheidingsbewegingen van de 19e eeuw (1834 en 1886!) en, wat meer op de achtergrond, voorts ook de Remonstrantse Broederschap“.

Dit is dus de toelag: eerst „hereniging“ met „gereformeerde“, maar dan speciaal met de gebonden kerken. Want enkele bladzijden vóór die pagina's, waaraan wij bovenvermelde citaten ontleenden, verklaart Prof. Haitjema, sprekende over de uitnodiging die ook tot sommigen uit onze kerken kwam (tot Prof. Greijdanus, Dr F. L. Bos en schrijver dezes, door allen afgewezen, terwijl het antwoord van laatstgenoemde werd opgenomen in ons blad) om te Nunspeet over de Concept-Kerkorde te spreken: „Voor zover deze officieel door de Generale Synode uitgenodigde deputaties uit de Geref. Kerken in Nederland (synodaal) kwamen, zat bij de aanmoediging van deze samensprekingen natuurlijk het diepe inzicht voor, dat het kerkelijk vraagstuk in Nederland eerst in grote stijl opgelost kan heten, wanneer de „hereniging“ met die kerken, die in de 19e eeuw uit de Afscheiding en de Doleantie werden geboren, nadrukkelijk als leidster aan de reorganisatie-commissie voor ogen kwam te staan“.

Alzo: geen „eetherstel“ voor Hendrik de Cock; geen „eetherstel“ voor Dr A. Kuyper e.a., maar „hereniging“ met de gebonden kerken en tevens (iets later) met de Remonstrantse Broederschap, dat wil dus zeggen: zonder vorm van proces een streep door de 5 Artikelen tegen de Remonstranten, een streep door heel de worsteling van de grote, oecumenische synode, die tegen de vrijzinnige ketterij van die tijd de waarheid van Gods Woord handhaafde. En de palen voor deze „uitbouw“ van de Ned. Herv. Kerk zijn al uitgezet: volgens Prof. Haitjema zou 't mogelijkkerwijs aldus toegaan: na toelating der lidmaten van „de betrokken kerkgemeenschap“ tot de Sacramenten in de Herv. Kerk, een toekenning aan de predikanten van de bevoegdheid in de Herv. Kerk Woord en Sacramenten te bedienen, en eindelijk hun beroepbaarverklaring in de Herv. Kerk.

Tot zover de „verinniging“ aan de ene kant. En nu aan de zijde der gebonden kerken? Daar is het nog lang niet zover. Maar er zijn symptomen, die niet veel moed geven, en voor de toekomst doen vrezen.

In de eerste plaats zijn de hoogleraren in het kerkrecht Prof. Nauta en Prof. den Hartogh blijkens de Handelingen van de Synode der Ned. Herv. Kerk 1948 op de zoeven bedoelde Nunspeetse conferentie tegenwoordig geweest om de Concept-Kerkorde mee te bespreken. Begrijpelijkkerwijs, al zal zulks allicht niet bedoeld zijn, is die presentie uitgelegd als een blijk van toenadering: daarom is ook van hun oordeel goede nota genomen, en wordt het in een bepaald geval (inzake de „Organen van bijstand“) expresselijk in de „Handelingen“ vermeld: het bracht de Barthiaanse wind in de zeilen. Maar men vraagt zich af: wat deden ze daar? Bleek uit het Concept de Barthiaanse inslag en toelag niet duidelijk genoeg?

In de tweede plaats denken we aan het optreden van Thijs Booy met zijn bestrijding van de antithese, van de „isolement-adat“ en van het „schermen met beginzelen“. Tegen hem is, althans in de pers, het woord „tucht“ nooit gebruikt.

En in de derde plaats komt ons voor de geest het schrijven van Prof. van Niftrik ten vorigen jare in „Kerk en Theologie“, waarin hij zegt, dat er in de gebonden kerken méér gíst dan men uit de officiële publicaties zou vermoeden, waarbij Prof. K. Dijk aantekent, dat daar inderdaad jongeren en ouderen zijn, die geen bezwaar zouden hebben om vandaag met al wat men in de (gebonden) kerken is en heeft, zich bij de Herv. Kerk aan te sluiten. Zo ware er meer te noemen.

Ziet men in de gebonden kerken algemeen het Barthianisme als een dodelijk gevaar, dat alleen maar met alle kracht moet worden bestreden? Of heeft daar de Barthiaanse infiltratie al een begin gemaakt?

Wij moesten de deur uit; de tragiek is, dat naar de kant van de Barthiaanse gemeenschap de deur nog wel op een kier staat, maar dreigt hoe langer hoe verder open te gaan.

Men weert in de gebonden kerken hen, die tonen gereformeerd te zijn en het willen blijven, en terwijl in die kerken de anti-gereformeerden zich hoe langer hoe brutaler aanstellen..... gaat men voorbereiden een proefproces, dat bedoelt het monopolie van de naam „Gereformeerde Kerken“. O Calvijn, o de Cock, o Kuyper!

Over het „oecumenisch perspectief“ dat geopend is in de Herv. Kerk door aansluiting bij de Wereldraad, onder beroep op de „Una Sancta“, kunnen we voorts kort zijn. Men kent de tendenz van de leiding van de Wereldraad: weg met de „grenzen“ tussen de „kerken“. En als „kerk“ wordt dan aanvaard elke religieuze gemeenschap, die zich kerk noemt, al weersprekt men daar de Christus in het aangezicht. Een duidelijk blijk van de afval, die door Christus geprofeeterd is als teken van het haastig naderend einde.

P. D.

Plicht tot vrijmaking of tot revisie-verzoek?

Deze vraag, die in de kerkelijke pers een tijdlang druk besproken is en waarover wij van mening verschillen met onze bezwaarde broeders onder de synodocratie, is ook niet aan de burgerlijke rechter voorgelegd in een geschil omtrent kerkelijke goederen. Het is leerzaam daarbij even te blijven stilstaan.

Tegen het arrest van het Gerechtshof te Amsterdam van 17 April 1947, waarbij de goederen van de kerk van Vleuten-De Meern in eigendom aan de vrijgemaakte partij verbleven, werd van synodocratische zijde bij de cassatiebehandeling voor de Hoge Raad o.m. aangevoerd, dat het Hof had moeten beslissen, dat losmaking uit het verband eerst had kunnen plaats hebben na hoger beroep op de Synode, daar op kerkrechtelijke wijze bewezen moet worden de juistheid van de door de synodale uitspraak afwijkende mening en daar het besluit strijdt met de redelijkheid en billijkheid, nu het bewijs ex art. 31 K.O. door de kerkeraad niet geleverd kan worden, en tevens, dat het Hof eerst na hoger beroep op de synode uitspraak had mogen doen.

Wie onze vroegere artikelen heeft gelezen, kan weten, hoe wij denken over de term „losmaking“, wanneer daarmede de vrijmaking van 1944 en volgende jaren bedoeld wordt: niet wij hebben ons losgemaakt van het verband, doch de synodocraten; wij hebben ons slechts losgemaakt van de beslissingen van een synode, die zich losgemaakt hadden van en in strijd waren met de regelen van het kerkrecht en derhalve onverbindend. De kerkeraad heeft als enig orgaan van de kerk het toetsingsrecht naar art. 31 K.O. Of de kerkeraad op de rechtsn juiste wijze dit toetsingsrecht heeft gehanteerd, staat eerder aan de leden van de kerk, waarover hij regeert, ter beoordeling en daarmede indirect aan de burgerlijke rechter, dan aan een meerdere vergadering, die slechts afgeleide bevoegdheden heeft als lasthebber. Doch om dit alles gaat het ons hier niet. Wij willen hier ingaan op de vraag of de kerk een rechtsplicht heeft of had om, alvorens zich vrij te maken, zich met een verzoek om revisie tot de synode te wenden.

De Procureur-Generaal bij de Hoge Raad (die een soort adviseurschap bij dit college bekleedt) stelde in zijn conclusie „dat ook een beroep op een synode van gelijke samenstelling als die welke de leeruitspraken deed, niet zinloos ware te achten, daar niet valt aan te nemen, dat een College van ernstige mannen, bezield van de wil om de Waarheid te dienen, onvatbaar zoude zijn voor herziening van eigen vroeger gegeven mening, indien daartegen werkelijk gegronde en ernstige bezwaren zouden blijken te bestaan“. Hij achtte het dus blijkbaar een eis voortvloeiend uit de redelijkheid, dat nu het kerkrecht deze mogelijkheid openliet, daarvan ook gebruik werd gemaakt, alvorens een zo gewichtig besluit als vrijmaking te nemen. Onzes inziens moet, wil men een dergelijke redelijkheidseis stellen, deze niet alleen berusten op een veronderstelde onpartijdige gezindheid van leden ener synode, doch behoort ook onaangevechtbaar te zijn, dat de wijze waarop deze besluiten werden genomen en uitgevoerd de toets der critiek van het recht en de redelijkheid kon doorstaan. Hetgeen naar wij menen ook de normale rechtspraak van de Hoge Raad is, die bij arrest van 9 Februari 1923 besliste, dat het bij de beoordeling of statuten te goeder trouw (d.w.z. naar redelijkheid en billijkheid, L. R.) worden tenuitvoergelegd aankomt op de wijze van uitvoering en niet op de gezindheid van de uitvoerder.

De Hoge Raad, die zich volgens de thans geldende wetgeving niet zelve met de uitlegging van de K.O. mag bezig houden, doch slechts de rechterlijke uitspraak zoals deze daar ligt moet toetsen aan de burgerlijke wetten, verwierp het beroep, overwegende: „De synodale partij heeft zich voor het Hof niet beroepen op enige bijzondere bepaling der K.O. waaruit zou blijken, dat uittreding niet dan na appel op de synode mogelijk was, doch heeft deze stelling — naar aannemelijk is — gebaseerd op de redelijkheid. Dit beroep heeft het Hof verworpen, althans als on-

redelijke u
tie niets t
D. J. Veeg
stel tot re
wen als o
het oneind
schorsende
typering:
middel,
de normale
cesrecht k
maar voor
waarop bi
beoordelin
= ongeke
Deze reger
immers and
herbale
andere vra
spraken m
aan, terwij
in het onei
stellen. Eer
e e n d e
naamste w
tot vrijmak
venschriftu
lijdenis: „I
vonden, en
om de gew
God er med
Art. 31
ub initio n
die dit niet
keraden, v
ren van de
Daarom
thans in d
om de grie
van het Ho
niet allere
in het bezit
daarom —
geen verpli
vrijmaking
waarin wij
de kerk zie
Mogen w
het einde v
de oneindig
passing va
besluiten e
der kerk.

Theologis

De Comm
sche Hoges

Dinsdag 2
stond voor
In deze Die
van De Ge
gaan Ds H.

Woensdag
de Theolog
dag zullen i
broeders sp

Prof. P.
J. Jager, D.
Drachten;
Amsterdam
der, Kampen
Vries, 's-Gr
en Ds J. de

In de sa
de leiding v

Ds O. W.
Assen; Ds
Wezep; Ds
Vlaede, Kam

Kaarten v
zoeken wij
Theol. Hog
worden me
Voor de E
aangevraag

De bibli

Prof. Sc

Daar ik e
land doorbr
antwoordin
theek van